
РОЗДІЛ ІХ. КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 343.13

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.06.135>

ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ У ВИГЛЯДІ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ В ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Дяченко Е.В.,

*аспірант Київського міжнародного університету,
адвокат, директор юридичної компанії «Праволекс»*

ORCID: 0009-0007-5211-1510

Дяченко Е.В. Застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою в період дії воєнного стану.

Стаття присвячена дослідженню проблематики застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою з урахуванням змін до КПК України в умовах воєнного стану. В статті висвітлено, які саме зміни відбулися в Кримінальному процесуальному кодексі України щодо застосування запобіжних заходів у вигляді тримання під вартою в умовах воєнного стану, а також зроблені висновки щодо ефективності цих змін та рекомендації щодо подальшого їх удосконалення.

Проаналізовано законодавчі зміни щодо «делегування» окремих повноважень слідчого судді керівнику органу прокуратури, що є винятком із загальних правил обрання запобіжних заходів, які встановлені національним законодавством. Встановлено, що законодавець відступив від окремих зобов'язань за Міжнародним пактом про громадянські і політичні права та Європейською конвенцією з прав людини фактично делегувавши деякі повноваження слідчих суддів, суду керівникам органів прокуратури. Запропоновано: 1) внести зміни в ст. 615 КПК України: поміняти порядок продовження строку дії ухвали про тримання під вартою, на те, щоб керівники органів прокуратури мали право продовжувати строк дії ухвали слідчого судді про тримання під вартою виключно до осіб, котрі підозрюються за вчинення злочинів, передбачених Розділом I КК України, а також злочинів, вчинених на територіях введення бойових дій; 2) внести зміни до ст. 8 КПК України: надати право слідчому судді або суду оцінювати наявні ризики, визначені ст. 177 КПК України та право на власний розсуд,

який повинен ґрунтуватися на основах доведених ризиків, визначати вид того чи іншого запобіжного заходу для військовослужбовців.

Розглянуті в статті питання не вичерпують проблем КПК України в частині, що стосується порядку застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою в період дії воєнного стану. Проте запропоновані зміни дозволять одразу привести вітчизняне законодавство, що стосується порядку застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою в період дії воєнного стану у відповідність до європейських стандартів захисту прав людини у царині кримінального судочинства.

Ключові слова: тримання під вартою, воєнний стан, кримінальне провадження, запобіжний захід.

Diachenko E.V. Application of a preventive measure in the form of detention during the period of martial law.

The article is devoted to the study of the issues related to the application of a preventive measure in the form of detention with due regard for the amendments to the CPC of Ukraine under martial law. The article highlights what changes have occurred in the Criminal Procedure Code of Ukraine regarding the application of preventive measures in the form of detention under martial law, and also draws conclusions about the effectiveness of these changes and recommendations for their further improvement.

The author analyzes the legislative changes regarding the "delegation" of certain powers of the investigating judge to the head of the prosecutor's office, which is an exception to the general rules for choosing preventive measures established by

national legislation. The author establishes that the legislator has retreated from certain obligations under the International Covenant on Civil and Political Rights and the European Convention on Human Rights by actually delegating some powers of investigating judges and the court to the heads of prosecution bodies. It is proposed to: 1) to amend Art. 615 of the CPC of Ukraine: to change the procedure for extending the term of validity of the detention order so that the heads of prosecutor's offices have the right to extend the term of validity of the investigating judge's detention order only for persons suspected of committing crimes under Section I of the Criminal Code of Ukraine, as well as crimes committed in the territories of military operations; 2) to amend Art. 8 of the CPC of Ukraine: to grant the investigating judge or court the right to assess the existing risks defined in Article 177 of the CPC of Ukraine and the right to determine the type of preventive measure for military personnel at their own discretion, which should be based on the basis of proof of these risks.

The issues discussed in this article do not exhaust the problems of the CPC of Ukraine in terms of the procedure for applying a preventive measure in the form of detention during martial law. However, the proposed amendments will immediately bring the national legislation on the procedure for applying a preventive measure in the form of detention during martial law in line with the European standards of human rights protection in the field of criminal justice.

Key words: detention, martial law, criminal proceedings, preventive measure.

Постановка проблеми. Під час дії правового режиму воєнного стану є гостра необхідність у належному забезпеченні виконання підозрюваним та обвинуваченим кримінальних процесуальних обов'язків, їхньої поведінки у перебігу кримінального провадження [1, с. 126]. В умовах воєнного стану правоохоронні органи, суди, органи системи правосуддя продовжують здійснювати свою діяльність, у тому числі розглядати питання щодо застосування (обрання, продовження зміни, скасування) запобіжних заходів в Україні. Через те питання щодо правового регулювання ізоляційних запобіжних заходів у період воєнного стану не втрачає своєї актуальності.

Окремі питання, процесуального порядку застосування тримання під вартою досліджувались в роботах: В.І. Борисова, О.В. Винокурова, Н.В. Глинської, Ю.М. Грошевого, А.Л. Даля, В.С. Зеленецького, Л.М. Лобойка, Т.О. Лоскутова, Г.В. Мудрецької, М.А. Погорецького, О.І. Тищенко, В.В. Топчія, Л.Д. Удалової, П.Л. Фріс, І.В. Черниченко, О.Г. Шило та ін. Однак через

повномасштабну війну низка питань щодо застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою в період дії воєнного стану все ще потребують свого переосмислення.

Мета статті є правовий аналіз проблематики застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою з урахуванням змін до КПК України в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. 24 лютого 2022 року Президентом України було видано Указ «Про введення воєнного стану в Україні» № 64/2022 [2], яким, починаючи з 05 години 30 хвилин, на всій території України було введено воєнний стан, строком на 30 діб. Відтоді його продовжували вже багато разів.

Слід нагадати, що внесення змін в Кримінальний процесуальний кодекс України щодо здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану розпочалося в 2014 році. Зокрема, Кодекс було доповнено Розділом ІХ-1, який має назву «Особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції» [3]. Проте із введенням воєнного стану в Україні, законодавчі органи влади почали масово приймати відповідні закони та інші правові акти, направлені на перегляд правових норм та механізмів регулюючих суспільні відносини в Україні, з наміром привести їх у відповідність з вимогами сьогодення. Не стала виключенням і сфера кримінальних процесуальних відносин. З огляду на тему нашого дослідження відмітимо, що станом на початок 2024 року до Кримінального процесуального кодексу України було внесено більше двадцяти комплексних змін, які тією чи іншою вплинули на процедуру застосування (обрання, продовження, зміни, скасування) запобіжних заходів в Україні, як під час здійснення досудового розслідування, так і під час судового розгляду кримінального провадження. Ба більше, на розгляді в парламенті станом на сьогодні знаходиться декілька системних законопроектів про внесення змін до КПК України з метою удосконалення процедурних аспектів досудового розслідування та судового провадження в умовах воєнного стану.

Щодо застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою до осіб, котрі підозрюються або обвинувачуються в окремих (спеціальних) статтях Кримінального кодексу України у період воєнного стану.

Відповідно до статті 176 Кримінального процесуального кодексу України, запобіжними заходами є: 1) особисте зобов'язання; 2) особиста порука; 3) застава; 4) домашній арешт; 5) тримання під вартою [4]. Водночас, найбільш м'яким запобіжним заходом є особисте зобов'язання, а найбільш суворим – тримання під вартою.

Водночас з цим, Законом України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо обрання запобіжного заходу до військовослужбовців, які вчинили військові злочини під час дії воєнного стану» від 16.08.2022 р. № 2531-IX [5]; Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо закриття кримінального провадження у зв'язку з втратою чинності законом, яким встановлювалася кримінальна протиправність діяння» від 01.12.2022 р. № 2810-IX [6]; Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки» від 14.04.2022 р. № 2198-IX [7] були внесені зміни до статті 176 Кримінального процесуального кодексу України щодо обрання запобіжних заходів підозрюваним або обвинуваченим особам за деякі категорії злочинів, передбачених Кримінальним кодексом України.

Зокрема, частиною 6 статті 176 Кримінального процесуального кодексу України визначено, що під час дії воєнного стану до осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні злочинів, передбачених статтями 109–114², 258–258⁵, 260, 261, 437–442 Кримінального кодексу України, за наявності ризиків, зазначених у статті 177 цього Кодексу, застосовується запобіжний захід, визначений пунктом 5 частини першої цієї статті [4]. Згідно частини 8 статті 176 Кримінального процесуального кодексу України, під час дії воєнного стану до військовослужбовців, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні злочинів, передбачених статтями 402–405, 407, 408, 429 Кримінального кодексу України, застосовується виключно запобіжний захід, визначений пунктом 5 частини першої цієї статті. Тобто, аналіз вищевказаних норм законодавства свідчить про те, що до осіб, які є підозрюваними або обвинуваченими у вчиненні злочинів, передбачених статтями 109 (Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади), 110 (Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України), 110-2 (Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України), 111 (Державна зрада), 111-1 (Колабораційна діяльність), 111-2 (Посібництво державі-агресору), 112 (Посягання на життя державного чи громадського діяча), 113 (Диверсія), 114 (Шпигунство), 114-1 (Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових

формувань), 114-2 (Несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану), 402 (Непокора), 403 (Невиконання наказу), 404 (Опір начальникові або примушування його до порушення службових обов'язків), 405 (Погроза або насильство щодо начальника), 407 (Самовільне залишення військової частини або місця служби), 408 (Дезертирство), 429 (Самовільне залишення поля бою або відмова діяти зброєю) Кримінального кодексу України повинен застосовуватися виключно такий вид запобіжного заходу як тримання під вартою, без альтернативи вибору для слідчого судді, суду.

Також, під час дії воєнного стану слідчий суддя, суд при постановленні ухвали про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, враховуючи підстави та обставини, передбачені статтями 177 та 178 цього Кодексу, має право не визначити розмір застави у кримінальному провадженні щодо злочину, передбаченого статтями 109 (Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади), 110 (Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України), 110-2 (Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України), 111 (Державна зрада), 111-1 (Колабораційна діяльність), 111-2 (Посібництво державі-агресору), 112 (Посягання на життя державного чи громадського діяча), 113 (Диверсія), 114 (Шпигунство), 114-1 (Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань), 114-2 (Несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану), 258 (Терористичний акт), 258-1 (Втягнення у вчинення терористичного акту), 258-2 (Публічні заклики до вчинення терористичного акту), 258-3 (Створення терористичної групи чи терористичної організації), 258-4 (Сприяння вчиненню терористичного акту), 258-5 (Фінансування тероризму), 260 (Створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань), 261 (Напад на об'єкти, на яких є предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення), 402 (Непокора), 403 (Невиконання наказу), 404 (Опір начальникові або примушування його до пору-

шення службових обов'язків), 405 (Погроза або насильство щодо начальника), 407 (Самовільне залишення військової частини або місця служби), 408 (Дезертирство), 429 (Самовільне залишення поля бою або відмова діяти зброєю), 437 (Планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни), 438 (Порушення законів та звичаїв війни), 439 (Застосування зброї масового знищення), 440 (Розроблення, виробництво, придбання, зберігання, збут, транспортування зброї масового знищення), 441 (Екоцид), 442 (Геноцид) Кримінального кодексу України.

Отже, у період дії воєнного стану за злочини проти основ національної безпеки України, кримінальних правопорушень проти громадської безпеки, а також військових кримінальних правопорушень застосовується виключно запобіжний захід у вигляді тримання під вартою із правом не визначати заставу слідчим суддею, судом.

Особливості обрання, продовження, зміни, скасування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою в період воєнного стану.

Як вище зазначалося, в Кримінальний процесуальний кодекс України було внесено ряд змін щодо проведення ефективного кримінального провадження в умовах воєнного стану. Перш за все, ці зміни стосуються початку досудового розслідування, процедури фіксування слідчих (процесуальних) дій, повноважень слідчого судді, повноважень керівника органів прокуратури, строків досудового розслідування, застосування запобіжних заходів, порядку закінчення досудового розслідування, можливості відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в умовах воєнного стану, тощо. Крім того, було змінено й назву Розділу ІХ-1 Кодексу на «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану».

Перш за все, слід звернути увагу на вимоги статті 615 Кримінального кодексу України в редакції, що діяла до змін від 25.08.2022 року. Зокрема, норми даної статті, під час досудового розслідування, покладали на керівника органу прокуратури право самостійно, відповідною постановою, обирати до будь-якої особи запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, строком на 30 діб з правом продовження виключно у разі відсутності об'єктивної можливості виконання слідчим суддею своїх повноважень щодо застосування запобіжних заходів.

Станом на сьогодні, у зв'язку із відповідними змінами до Кодексу, такі повноваження в керівників органу прокуратури були забрані, а виключне право на застосування запобіжних заходів під час досудового розслідування залишили слідчим суддям, а під час судового провадження – суду.

Водночас з цим, за керівниками органів прокуратури залишили повноваження щодо прийняття рішень про продовження до одного місяця строку дії ухвали слідчого судді про тримання під вартою чи постанови керівника органу прокуратури про тримання під вартою за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором. Таке продовження може відбуватися в межах строку досудового розслідування неодноразово. Якщо такі рішення були прийняті керівником відповідного органу прокуратури, то останній зобов'язаний невідкладно за першої можливості повідомити про це прокурора вищого рівня, а також суд, визначений у порядку, передбаченому законодавством, з наданням копій відповідних документів не пізніше 10 днів з дня повідомлення.

До того ж Кримінальним процесуальним кодексом України передбачена можливість дистанційної, із застосуванням доступних технічних засобів відеозв'язку, участі затриманої особи в судовому засіданні під час розгляду клопотання про обрання запобіжного заходу. Таке право виникає лише у разі, якщо в умовах воєнного стану відсутня об'єктивна можливість доставити таку особу до слідчого судді, суду протягом сімдесяти двох годин.

Водночас, якщо затриману особу, протягом сімдесяти двох годин не доставили до слідчого судді або суду чи не забезпечили їй дистанційну участь в судовому засіданні по розгляду клопотання про обрання щодо неї запобіжного заходу, така особа підлягає негайному звільненню.

Також під час дії воєнного стану, у разі неможливості проведення підготовчого судового засідання, обраний відповідно до ухвали слідчого судді чи постанови керівника органу прокуратури запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, вважається продовженим до вирішення його у підготовчому судовому засіданні, але не більше ніж на два місяці.

У разі, якщо під час судового провадження закінчився строк дії ухвали суду про тримання під вартою і неможливо розглянути судом питання щодо продовження строку тримання під вартою, такий запобіжний захід вважається продовжений до його вирішення судом, але не більше ніж на два місяці.

Ба більше, Кримінальним процесуальним кодексом України як під час дії воєнного стану, так і під час його відсутності, визначений порядок скасування дії запобіжного заходу для військовополонених. Так, якщо до особи-військовополоненого застосовується процедура обміну і наявне відповідне рішення уповноваженого органу, то слідчий суддя, суд, за згодою із підозрюваним, обвинувачем, виносить ухвалу про скасування запобіжного заходу.

Особливої уваги також заслуговує частина 4 статті 615 Кримінального процесуального кодек-

су України, а саме порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності прокурора, слідчого, прийнятих або вчинених ним на виконання повноважень, наданих статтею 615 цього Кодексу в період досудового розслідування. Так, статтею 303 Кримінального процесуального кодексу України визначений перелік рішень, дій чи бездіяльності прокурора, дізнавача та слідчого, які можуть бути оскаржені на досудовому розслідуванні. Як вбачається із частини 4 статті 615 цього Кодексу, такий перелік, виключно в період дії воєнного стану, не є вичерпний. На досудовому розслідуванні, окрім рішень, дій чи бездіяльності, котрі визначені статтею 303 Кримінального процесуального кодексу України, також можуть бути оскаржені й інші рішення, дії чи бездіяльність, визначені статтею 615 цього Кодексу, в тому числі й щодо застосування (обрання, продовження, зміни, скасування) запобіжних заходів.

Скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора, як це визначено частиною 4 статті 615 Кримінального кодексу України, подаються до суду. Їх розгляд здійснює слідчий суддя того суду, в межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування, а в разі неможливості з об'єктивних причин здійснювати відповідним судом правосуддя – найбільш територіально наближеного до нього суду, що може здійснювати правосуддя, або іншого суду, визначеного в порядку, передбаченому законодавством. До таких скарг застосовуються загальні строки, визначені статтею 304 Кримінального процесуального кодексу України.

Висновки. Отже, аналізуючи вищенаведені зміни кримінального процесуального законодавства України щодо застосування запобіжних заходів у вигляді тримання під вартою у період дії воєнного стану, можна дійти висновків про те, що законодавець фактично делегував деякі повноваження слідчих суддів, суду керівникам органів прокуратури, що спричинило фактично до порушення балансу інтересів учасників кримінального провадження та ефективності самого кримінального провадження. Такими діями, держава фактично здійснила відступ від її окремих зобов'язань за Міжнародним пактом про громадянські і політичні права від 16.12.1966 р. [8] та Європейською конвенцією з прав людини від 04.11.1950 р. [9], про що 28.02.2022 року Україна й повідомила Генерального секретаря Ради Європи та Генерального секретаря ООН.

Водночас, навіть в умовах воєнного стану, делегування повноважень судових органів України правоохоронним органам, на нашу думку, є неприпустимим. Нинішня редакція Кримінального процесуального кодексу України, як вище було зазначено, дозволяє керівнику органу прокуратури неодноразово продовжувати строк дії ухвали про тримання під вартою до одного

місяця в межах строку досудового розслідування. У зв'язку з тим, що як під час дії воєнного стану, так і в мирний час, правоохоронні органи, в тому числі й органи прокуратури, нерідко зловживають своїми процесуальними правами під час обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, вважаємо за необхідне внести зміни в статтю 615 Кримінального кодексу України, а саме змінити порядок продовження строку дії ухвали про тримання під вартою, на те, щоб керівники органів прокуратури мали право продовжувати строк дії ухвали слідчого судді про тримання під вартою виключно до осіб, котрі підозрюються за вчинення злочинів, передбачених Розділом I (Злочини проти основ національної безпеки України) Кримінального кодексу України, а також злочинів, вчинених на території введення бойових дій.

Також, на нашу думку, підлягають зміни в частину 8 статті 176 Кримінального процесуального кодексу України. Внівши зміни до даної норми, законодавець фактично прирівняв військові кримінальні правопорушення до злочинів проти основ національної безпеки України, кримінальних правопорушень проти громадської безпеки, а військовослужбовців (в тому числі й добровольців), котрі захищають Україну, і з тих чи інших причин, що в умовах інтенсивних бойових дій і з порушенням психіки, часто навіть не усвідомлюючи своїх протиправних дій, до державних зрадників, окупантів, що на нашу думку, є помилковою позицією, а тому частину 8 Кримінального процесуального кодексу України необхідно змінити та надати право слідчому судді або суду оцінювати наявні ризики, визначені статтею 177 цього Кодексу та право на власний розсуд, який повинен ґрунтуватися на основах доведеності цих ризиків, визначати вид того чи іншого запобіжного заходу для військовослужбовців. До того ж, в Кримінальному процесуальному кодексі України вже раніше існувала відповідна норма, котра передбачала, що запобіжні заходи у вигляді особистого зобов'язання, особистої поруки, домашнього арешту, застави не можуть бути застосовані до осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні злочинів, передбачених статтями 109–114¹, 258–258⁵, 260, 261 Кримінального кодексу України. Водночас з цим, рішенням Конституційного Суду України від 25.06.2019 року [10] така норма була визнана неконституційною, а тому вважаємо, що чинна редакція частини 8 статті 176 Кримінального кодексу України є такими, що не відповідають Конституції України навіть в умовах воєнного стану.

Розглянуті питання не вичерпують проблем КПК України в частині, що стосується порядку застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою в період дії воєнного стану.

Проте винесення їх на широке фахове обговорення видається досить плідним засобом напрацювання тих науково обґрунтованих позицій, які в подальшому мають створити належне підґрунтя для удосконалення чинного законодавства України і приведення його у відповідність до європейських стандартів захисту прав людини у царині кримінального судочинства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лоскутов Т.О. Правова регламентація тримання під вартою в умовах воєнного стану. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка*. Івано-Франківськ: ЛДУВС, 2022. № 2 (98). С. 126–135.
2. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/_64/2022#Text (дата звернення: 14.11.2024).
3. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції: Закон України від 12.08.2014 р. № 1631-VII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2014. № 39. Ст. 2008.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2013. № 9-10. № 11-12. № 13. Ст. 88.
5. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо обрання запобіжного заходу до військовослужбовців, які вчинили військові злочини під час дії воєнного стану: Закон України від 16.08.2022 р. № 2531-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2531-20#Text> (дата звернення: 14.11.2024).
6. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо закриття кримінального провадження у зв'язку з втратою чинності законом, яким встановлювалася кримінальна протиправність діяння: Закон України від 01.12.2022 р. № 2810-IX. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2023. № 29. Ст. 108.
7. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки: Закон України від 14.04.2022 р. № 2198-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2198-20#Text> (дата звернення: 14.11.2024).
8. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 14.11.2024).
9. Європейська конвенція з прав людини від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 14.11.2024).
10. Рішення конституційного суду України у справі за конституційними скаргами Ковтун Марини Анатоліївни, Савченко Надії Вікторівни, Костоглодова Ігоря Дмитровича, Чорнобука Валерія Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення частини п'ятої статті 176 Кримінального процесуального кодексу України від 25.06.2019 р. № 7-п/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-19#Text> (дата звернення: 14.11.2024).
11. Дяковський О.С., Габрелян А.Ю. Основні засади та принципи протидії дезінформації. *Юридичний вісник*, 2024. № 4. С. 30–36.
12. Стрілецька О.В., Габрелян А.Ю. Реалізація принципу змагальності в ході проведення досудового розслідування. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*, 2024. Випуск 81(1). С. 168–179.
13. Стрілецька О.В., Габрелян А.Ю. Реалізація принципу змагальності під час судового розгляду. *Аналітично-порівняльне правознавство*, 2024. Випуск 2. С. 719–731.
14. Стрілецька О.В., Габрелян А.Ю. Організаційні проблеми реалізації принципу змагальності у кримінальному процесі. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*, 2024. № 1. С. 328–340.
15. Стрілецька О.В., Габрелян А.Ю. Реалізація принципу змагальності в кримінальному процесі країн романо-германської правової сім'ї. *VI Міжнародна науково-теоретична конференція «Традиційні та інноваційні підходи до наукових досліджень» (08.03.2024; м. Вінниця, Україна)*, 2024. С. 64–70.